Küveyt-Azərbaycan münasibətləri və İslam həmrəyliyi

İslam dünyasının çağdaş tarixində həm Küveyt, həm də Azərbaycan dövlətləri özünəməxsus yer tuturlar və bir sıra ümdə regional və milli problemlərin həllində konstruktiv rol oynayırlar. Bununla yanaşı, təkcə Yaxın və Orta Şərqin həyatında deyil, bütövlükdə dünyada gedən maliyyə-iqtisadi proseslərdə söz sahibi olan Küveyt ilə bir sıra beynəlxalq iqtisadi layihələrin fəal iştirakçısı Azərbaycan arasında münasibətlər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Maraqlıdır ki, 1961-ci ildən etibarən hər il fevralın 25-i bu ölkədə dövlət müstəqilliyi günü yeni-yeni uğurlarla milli bayram kimi qeyd olunur. Azad, varlı, müasir sakinləri olan bu dövlət ərazicə kiçik olsa da, güclü iqtisadiyyata malikdir. Belə bir cazibədarlıq yaxın-uzaq ölkələrdən olan bir çox insanların diqqətini özünə cəlb etmiş və onlar qazanc ardınca bu ölkəyə axışıb gəlməyə başlamışlar. Burada söhbət əsasən Hindistan, Pakistan, İran və Nepal ilə yanaşı digər ölkələrdən

buraya pənah gətirmiş işsizlərdən gedir.

Bu ölkənin yerli sakinləri əsrlər boyu osmanlıların, portuqalların, ingilislərin hakimiyyəti altında olsalar da, iraqlıların, səudların hərbi yürüşlərinə məruz qalsalar da öz varlığını, adət-ənənəsini, özünəməxsus mədəniyyətini qoruyub saxlamışlar. Bu gənc dövlətin keçdiyi qısa tarixi inkişaf yoluna ötəri bir nəzər yetirsək görərik ki, bu güclü, zəngin və möhtəşəm dövlət nəinki öz vətəndaşlarının rifahı üçün hər şey edir, eyni zamanda həm də iş ardınca bu torpağa ayaq basanlara çörək qazanmaqda dayaq olur. Küveyt əhalisinin sayı təxminən 3,3 milyon nəfərdən artıqdır ki, onların da 2 milyon nəfəri paytaxt Əl-Küveyt şəhərində yaşayır. Ölkə əhalisinin yarısı yerli etnik ərəblərdən, 35 faizi isə sonradan digər ölkələrdən bura köçüb gəlmiş ərəblərdən, qalanları isə iş dalınca Küveytə üz tutan miqrantlardan ibarətdir.

Müstəqillik dönəmində müsbət amillərdən biri ölkənin yarandığı gündən onun daxili və xarici həyatında müxtəlif maliyyə fondlarının mühüm rol oynamasıdır. Küveyt Ərəb İnkişaf Fondu (KƏİF) adətən Küveyt Fondu kimi məlumdur. Bu fond inkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə və texniki yardım göstərilməsi məsələlərilə məşğul olur. Onun əsası qoyulan zaman belə bir qərar qəbul olunmuşdu ki, Küveytin neft ehtiyatlarından əldə olunacaq gəlirdən həm də qonşu və dost ölkələrin xeyrinə istifadə olunacaqdır. Küveyt fondu maliyyə sahəsində bir növ "təcili yardım" rolunu oynayır. Küveytin kiçik dövlət olmasına, onun ərazisinin bir hissəsinin də cansız səhra olmasına baxmayaraq, bu ölkənin valyuta ehtiyatı sarsılmaz və qiymətlidir. Həm yerli, həm də istənilən xarici valyutanın ölkəyə gətirilməsi və oradan çıxarılması üçün heç bir məhdudiyyət yoxdur.

Dünya bazarında hətta neftin qiymətlərinin aşağı düşməsi bu ölkəyə valyuta ehtiyatlarını artırmağa mane olmur. "Qiymət müharibəsi" gedişində Səudiyyə Ərəbistanı özünün qızıl valyuta ehtiyatlarını sürətlə xərcləməyə vadar olduğu bir şəraitdə belə, Küveyt, hətta neft üzərində rekord aşağı qiymətlərin olmasına baxmayaraq, valyuta ehtiyatlarının həcmini təqribən 600 milyard dollara çatdırmışdır. Bir qayda olaraq Küveytdə valyuta ehtiyatlarının həcmi açıqlanmır. Onların da böyük hissəsi ölkə hüdudlarından kənarda - Avropa və ABŞ banklarında saxlanılır. Bu ehtiyatlar iki fond arasında bölünmüşdür: Dövlət ehtiyat fondu və Gələcək nəsillərin ehtiyat fondu. Onların da hər ikisi suveren fond olan Küveyt İnvestisiya Təşkilatının nəzarəti altındadır.

Neftdən gələn gəlir Küveyt büdcəsinin 90 faizini təşkil edir. Neft çıxarılmasının həcmi isə sutkada 2,8 milyard barrel təşkil edir. Təkcə son illər ərzində ölkədə neft emalı zavodlarının modernləşdirilməsinə milyardlarla dollar vəsait sərf edilmişdir ki, bu da ölkə rəhbərliyinin neft emalını daha da artırmaq niyyətində olduğunu sübut edir. Dünya neft ehtiyatlarının 10 faizə qədərinin Küveyt ərazisində cəmləşməsi və bunun da 102 milyard barrel neftə bərabər olması güclü perspektivlər vəd edir.

İraq işğalı nəticəsində neftçıxarma və neft emalı müəssisələrinin xeyli hissəsi məhv edilmişdi. Bu azmış kimi, ölkə həm də öz üzərinə beynəlxalq koalisiyanın hərbi xərclərinin ödənilməsi üzrə öhdəlik götürmüşdü. Müharibədən sonra neft təsərrüfatı sahələrinin bərpasına böyük vəsait sərf etmək lazım gəldi. Artıq 1992-ci ildə Küveyt neft sənayesi kompleksi demək olar ki, tamamilə bərpa olundu. Son zamanlar illik neft hasilatı 100 milyon ton, təbii qaz hasilatı isə 4-5 milyon kubmetr təşkil edir.

Hazırda ölkədə neftlə əlaqədar olmayan digər sənaye sahələri də inkişaf etdirilir. Ölkə iqtisadiyyatında həmçinin tikinti materialları, gübrə istehsalı, istehlak malları istehsalı, yeyinti sənayesi sahələrində intensiv işlər görülür. Dəniz suyunun saflaşdırılaraq içməli hala salınması sahəsində Küveyt dünya ölkələri siyahısında birinci yeri tutur. Bu məqsədlə sənaye qurğuları fəaliyyət göstərir. Ölkə ixracatının mühüm bir hissəsini də gübrələr təşkil edir. Dənizdən mirvari çıxarılması sahəsində işlər genişləndirilir. Təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsilə elm tutumlu sahələr, məsələn elektron sənayesi inkişaf etdirilir. Ölkədə bank bölməsi öz xidmət sahələrini genişləndirərək aktiv fəaliyyət göstərir.

Küveyt neft ixracatı hesabına ölkədə kapital artıqlığına malik oldu. Dövlət öz növbəsində bundan səmərəli istifadə edir. Bu artıq kapital xarici investisiyalara, rabitə vasitələrinin, yol şəbəkəsinin, ölkə daxili mülki tikintilərin inkişaf etdirilməsi üzrə çoxsaylı layihələrin həyata keçirilməsinə və sosial təminata xərclənir. Bu ölkə təkcə "qara qızılın" böyük ehtiyatları ilə deyil, həm də inkişaf etmiş nəhəng, yüksək keyfiyyətli həm daxili, həm də beynəlxalq telefon rabitəsi ilə öyünə bilər. Bu sahəyə mobil telefonlar, radiorele xətləri daxildir.

Ölkənin xarici iqtisadi əlaqələri uğurla inkişaf edir. Küveyt digər ölkələrə neftlə yanaşı müxtəlif gübrələr və xırda dəniz xərçəngi də ixrac edir. Bununla belə, ixracatın böyük bir hissəsi neft məhsullarının üzərinə düşür. Bu sahədə Yaponiya, Hollandiya, Sinqapur və ABŞ onun əsas tərəfdaşları hesab olunurlar. Ölkəyə maşınlar, tikinti materialları, geyim əşyaları, ərzaq kimi idxalat malları ABŞ, Yaponiya, Almaniya və Böyük Britaniyadan gətirilir. Küveytin xarici ticarətində sabit müsbət saldo mövcuddur. Hazırda Küveytdə ümumdaxili məhsulun həcmi 170 milyard dollardan artıqdır ki, bunu da əhalinin sayına böləndə adambaşına düşən milli gəlir 50 min dollardan çox edir.

Azərbaycanla Küveyti dini və tarixi amillər birləşdirir. Hər iki ölkəni milli, mədəni və dini baxımdan müştərək dəyərlər bağlayır. Qeyd etmək lazımdır ki, öz növbəsində Azərbaycanın da dövlət müstəqilliyi qazandığı ilk çağlardan onun xarici siyasətinin üstün istiqamətlərindən biri islam dünyası, o cümlədən də ərəb ölkələri ilə qarşılıqlı münasibətləri daha da inkişaf etdirmək olmuşdur. Azərbaycan xalqı tarixi, dini və mədəni tellərlə islam sivilizasiyası ilə sıx bağlı olmuş və zəngin islam mədəniyyətindən hər zaman bəhrələnmişdir. Küveyt Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biridir. Məhz elə 1991-ci ildən etibarən Azərbaycan ilə Küveyt arasında dostluq münasibətləri və sıx əlaqələr formalaşmağa başladı. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1994-cü il oktyabrın 10-da quruldu. Azərbaycan tərəfi 2004-cü ildə Əl-Küveytdə, Küveyt isə 2006-cı ildə Bakıda öz səfirliyini açdı. Nəticədə qarşılıqlı iqtisadi və mədəni əlaqələr inkişaf etməyə başladı.

Hazırda iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsi istiqamətində səylər davam etdirilir.

Qarşılıqlı əlaqələrdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən daha bir sahə turizmdir. İndi Bakıda və Küveytdə özəl turizm büroları fəaliyyət göstərir. Elektron viza

alınması da çox asanlaşdırılıb. Azərbaycan ilə Küveyt arasında birbaşa hava əlaqəsinin yaranması da turizmin inkişafına müsbət təsir göstərmişdir. İki ölkənin iqtisadi əməkdaşlıq üzrə ali şurasının iclaslarının növbə ilə hər iki ölkədə keçirilməsi iqtisadi əlaqələrə ciddi təkan verir. Hər iki ölkə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində uğurla əməkdaşlıq edirlər. Həmçinin Küveyt dövləti Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə öz rəsmi mövqeyini beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə də İƏT və BMT səviyyəsində dəfələrlə bildirmişdir. Bu mövqe isə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün dəstəklənməsi və beynəlxalq hüquq normalarına əməl olunmasından ibarətdir.

Atamoğlan MƏMMƏDLİ.